

כח אחר מעורב בו" ס

שיעור זה קשור לכלל:

מה אומרת לי הסוגיא?

תמצית השיעור: נחלקו רש"י והרשב"א בהגדרת התכונה של "כח אחר מעורב בו" בנוקדי אש. לרש"י על האדם לחשוב על ההשלכות של מעשיו. לרשב"א על האדם להבין שהמציאות איננה בשליטתו המוחלטת.

הצעת הסוגיא

רב פפא אמר על תולדותיהן של אבות נזיקין, שיש מהן כיוצא בהן ויש מהן שלא כיוצא בהן. הגמרא מבררת האם תולדות אש הן לא כיוצא בהן (בבא קמא ג' ע"ב):

...וכי קאמר רב פפא אתולדה דאש. תולדה דאש מאי ניהו, אילימא אבנו סכיננו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה והזיקו, היכי דמי, אי בהדי דאזלו קא מזקי היינו אש, מאי שנא אש דכח אחר מעורב בהן וממונך ושמירתו עליך, הני נמי כח אחר מעורב בהן וממונך ושמירתן עליך, אלא תולדה דאש כאש...

הגמרא מגדירה את האש כאב נזיקין ש"כח אחר מעורב בו".
רש"י מפרש:

ברוח מצויה - דאי ברוח שאינה מצויה הוי אונס ולא מחייב, אבל ברוח מצויה הוי תולדה דאש שהרי אש נמי הרוח מוליכה. **דכח אחר מעורב בה** - והוה ליה לאסוקי אדעתיה.

בהסבר החיוב ברוח מצויה מאריך רש"י, ומוסיף: "שהרי אש נמי הרוח מוליכה". מה ראה רש"י להאריך בדבורו?
לגבי כח אחר מעורב בו מגדיר רש"י: "והוה ליה לאסוקי אדעתיה".
הרשב"א הגדיר בצורה שונה את המושג "כח אחר מעורב בו":

מאי שנא אש דכח אחר מעורב בו. טעם זה של כח אחר מעורב בו פעמים שתופסו לקולא ופעמים לחומרא, כל אחד לפי מקומו, דודאי קולא וחומרא יש בו, וכאן תופסו לחומרא ולומר שעל כן חייבה בו תורה, שאף על פי

שבעל התקלה אינו מדליק את הגדיש ממש, מכל מקום מיד שהוא מדליק את האש מצוי הוא להתערב עמו מיד כח אחר שמוליכו ומזיק, וכן הטעם באבנו וסכיננו שהניחן בראש גגו שמצויין ליפול ברוח מצויה.

הרשב"א לא הזכיר "דהוה ליה לאסוקי אדעתיה". ננסה לעמוד על ההבדל בהגדרותיהם של רש"י ושל הרשב"א.

שיטת רש"י

נראה, שהן רש"י והן הרשב"א מתמודדים בהסבריהם עם טענותיו של המזיק. אדם הניח אבנו או סכיננו בראש גגו, והם נפלו ברוח מצויה והזיקו. הוא מנסה לפטור את עצמו מאחריות לנזק, והגמרא "עונה" לו, שהוא חייב, כיון שזו תולדה של אש. מהן טענותיו?

רש"י עונה לטענתו של האדם, האומר: פעמים רבות שמתי את האבן בראש הגג, ולא קרה כלום. איך יכולתי לדעת שדווקא עכשיו, כשיעבור ברחוב אדם, תיפול האבן?! אין דוגמא בתורה לנזק כזה, זה לא דומה לנזקים שהתורה מזכירה.

על כך עונה רש"י שתי תשובות. ראשית: "אש נמי הרוח מוליכה" - ועל כן נפילת האבן דומה לאש. שתייהן הולכות ברוח מצויה ומזיקות. ועוד מוסיף רש"י: "הוה ליה לאסוקי אדעתיה". היית צריך לחשוב מראש על ההשלכות של מעשיך. אם האבן מונחת בראש הגג ויכולה ליפול ברוח מצויה - אתה צריך לחשוב שזה יכול להזיק, כמו אדם שמדליק אש בחצרו והרוח מוליכה אותה לגדישו של חברו.

עליך לדעת שאינך חי לבדך בעולמו של הקב"ה, ויש כוחות אחרים שמתערבים, ואתה צריך לחשוב על כך ולהתחשב בהם. אם לא התחשבת - אתה חייב בנזקים שנגרמו ממעשיך.

שיטת הרשב"א

הרשב"א מתייחס בצורה אחרת לגמרא. הרשב"א מקדים, שהעובדה שכח אחר מעורב בו היא קולא וחומרא. מובן מדוע סברא זו היא קולא. אין זה מעשה שלם של האדם, אין זה ממונו שהזיק בצורה שלמה, שכן היה כח אחר שהתערב והוא גרם את הנזק. אולם, מדוע העובדה שיש כח אחר מלבד האדם היא חומרא?

הרשב"א מבאר, שמיד כשמדליק את הגדיש מצוי שיתערב כח אחר עמו. כלומר - אף אם נראה לאדם שהוא שולט במצב בצורה מלאה, אין זה כך. הדברים אינם בשליטתך המלאה. יש כוחות אחרים שמעורבים במציאות, ופעמים שהם שולטים ולא אתה. עליך להיות מודע לכך, ולפעול בהתאם. יש גבולות לשליטה של האדם, ועליו להיות מודע לכך.

מה אומרת לי הסוגיא?

דבריו של הרשב"א נוגעים לגישה כללית לחיים, מעבר לנזקי אש ותולדותיה. על האדם לדעת, שבמקרים רבים בחיים הוא לא שולט במצב, אלא כח אחר מעורב בו. לפעמים האדם בידיו מערב כח אחר, ועליו להיות מודע לכך שהוא מאבד את שליטתו על המציאות.

לדוגמא, אדם שולח את ילדו למוסד חינוכי. מעתה כח אחר מעורב בחינוכו של הילד. השקפת העולם, הדברים שהילד ישמע ויראה, ההתייחסות לתופעות שונות - כל אלו אינם בשליטת ההורים, ועליהם להיות מודעים לכך. הדבר יכול להשפיע על בחירת המוסד החינוכי.

דבריו של הרשב"א מעוררים את האדם לענוה. דע לך שלא הכל נמצא בשליטתך. דע לך שיש דברים שאינם בידך, ועליך לקבל זאת, ולחיות תוך ידיעת העובדה הזו.

רש"י מעורר לנקודה אחרת. פעמים שאדם פועל מתוך חוסר מחשבה, והתוצאות חמורות. לוי היה מפעיל מחשבה, ומעלה בדעתו את התוצאות של מעשיו - היה נזהר יותר. הוראות הבטיחות כולן נכתבו על רקע זה. "הוה ליה לאסוקי אדעתיה", שמכשירים מסויימים גורמים נזק, שהנהג לא רואה את כל התמונה, שהילד לא שם לב לדברים מסוכנים, וכדומה.